

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૫૯૯૧/૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એન.વી. અંજારિયા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	હા
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	ના
૫	શું સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે કે કેમ?	ના

=====

આરતી ભાસ્કરચંદ પ્રધા અને અન્ય ૨

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય ૧

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩ તરફથી શ્રી નીરવ આર. મિશ્રા (૬૧૪૦)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી શ્રી મનન મહેતા, એજીપી (૯૯)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફથી શ્રી ડી.જી. શુક્લા (૧૯૯૮)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ માટે ડીએસ(૬૫) દ્વારા રુલ બજાવાયેલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એન.વી. અંજારિયા

તારીખ : ૨૯/૦૭/૨૦૧૯

સી.એ.વી. ચુકાદો

અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી નીરવ મિશ્રા, સામાવાળા – રાજ્ય તરફથી

વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ શ્રી મનન મહેતા અને સામાવાળા નં. ૨ –

ગુજરાત પંચાયત સેવા પસંદગી બોર્ડ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી ડી.જી. શુક્લાને સાંભળવામાં આવ્યા.

૨. બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાલની પિટિશન ત્રણ અરજદારો દ્વારા આ કોર્ટ એવું માને અને જાહેર કરે તે હેતુથી દાખલ કરવામાં આવી છે કે અરજદારો લેબોરેટરી ટેકનિશિયનની જગ્યા માટે પાત્ર અને હકદાર છે, કારણ કે તેઓ મેડિકલ ટેકનોલોજીમાં પદવી અને માઈક્રોબાયોલોજીમાં એમ.એસસી. ધરાવે છે અને તે પદવીઓને સમકક્ષ જાહેર કરવાપાત્ર હતી. પ્રશ્નવાળી જગ્યા માટેની પસંદગી યાદીમાં અરજદારોના નામનો સમાવેશ કરવા માટે સામાવાળાઓ સામે નિર્દેશ માંગવામાં આવ્યો છે.

૨.૧ બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, અરજદારો તેમના દ્વારા ધરાવવામાં આવતી મેડિકલ ટેકનોલોજીમાં બી.એસસી. ની પદવીને રસાયણશાસ્ત્ર (કેમિસ્ટ્રી) અથવા માઈક્રોબાયોલોજી અથવા બાયો-કેમિસ્ટ્રીમાં બી.એસસી. ની સમકક્ષ ગણવાપાત્ર છે તેવી જાહેરાત મેળવીને લેબોરેટરી ટેકનિશિયનની જગ્યા માટે પાત્રતાની માંગ કરે છે.

૩. લેબોરેટરી ટેકનિશિયનની જગ્યા પર નિમણૂક મેળવવાની આકાંક્ષા સાથે, ત્રણેય અરજદારોએ સામાવાળા નં. ૨ – ગુજરાત પંચાયત સેવા પસંદગી બોર્ડ દ્વારા જારી કરાયેલ જાહેરાત નં. ૧૧/૨૦૧૬-૧૭ ના અનુસંધાનમાં ઓનલાઈન અરજી કરી હતી. અરજદારોનો એવો કેસ છે કે મેરિટ યાદીમાં તેમના નામો આવ્યા હતા. તેમને દસ્તાવેજોની ચકાસણી માટે બોલાવવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ

ત્યારબાદ નિમણૂક પત્રો જારી કરવામાં આવ્યા ન હતા જેના કારણે તેમણે હાલની પિટિશન દાખલ કરવી પડી હતી. અરજદારોએ જણાવ્યું હતું કે તેઓએ વિજ્ઞાન સ્નાતક, એટલે કે મેડિકલ ટેકનોલોજી વિષયમાં બી.એસસી. પૂર્ણ કર્યું છે. અરજદારો માઈક્રોબાયોલોજીમાં એમ.એસસી. ની પદવી પણ ધરાવે છે.

૩.૧ આ જગ્યા પરની ભરતી લેબોરેટરી ટેકનિશિયન, વર્ગ-૩ ભરતી નિયમો, ૨૦૧૩ જેને લેબોરેટરી ટેકનિશિયન, વર્ગ-૩ ભરતી (સુધારા) નિયમો, ૨૦૧૬ સાથે વાંચવાના રહે તે સદર નિયમો દ્વારા સંચાલિત થાય છે. પાત્રતાની જરૂરિયાત એવી નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે કે ઉમેદવાર (એ) ભારતમાં કેન્દ્રીય અથવા રાજ્ય અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ સ્થાપિત અથવા સમાવિષ્ટ કોઈપણ યુનિવર્સિટીઓમાંથી, અથવા તે તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત અથવા યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૩ હેઠળ ડીમ્ડ યુનિવર્સિટી તરીકે જાહેર કરાયેલ અન્ય કોઈપણ શૈક્ષણિક સંસ્થામાંથી મેળવેલ રસાયણશાસ્ત્ર અથવા માઈક્રોબાયોલોજી અથવા બાયો-કેમિસ્ટ્રીમાં સ્નાતકની પદવી ધરાવતો હોવો જોઈએ; (બી) ભારતમાં કેન્દ્રીય અથવા રાજ્ય અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ સ્થાપિત અથવા સમાવિષ્ટ સરકાર માન્ય સંસ્થાઓ અથવા યુનિવર્સિટીઓમાંથી અથવા તે તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત અથવા યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૩ હેઠળ ડીમ્ડ યુનિવર્સિટી તરીકે જાહેર કરાયેલ અન્ય કોઈપણ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાંથી મેળવેલ લેબોરેટરી ટેકનિશિયન અથવા મેડિકલ લેબોરેટરી ટેકનિશિયન અથવા મેડિકલ લેબોરેટરી ટેકનોલોજીમાં

ડિપ્લોમા અથવા મેડિકલ લેબોરેટરી ટેકનોલોજીમાં પી.જી. ડિપ્લોમા અથવા એક વર્ષનો મેડિકલ લેબોરેટરી ટેકનિશિયન તાલીમ અભ્યાસક્રમ અથવા લેબોરેટરી ટેકનિશિયન તાલીમ અભ્યાસક્રમ પાસ કરેલ હોવો જોઈએ.

૩.૨ જાહેરાતમાં આ જગ્યા માટે પાત્ર થવા માટે નીચે મુજબની શૈક્ષણિક લાયકાત નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી જે સદર નિયમો હેઠળ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી.

“ઉમેદવાર,

(૧) ભારતમાં કેન્દ્રીય અથવા રાજ્ય અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ સ્થાપિત અથવા સમાવિષ્ટ કોઈપણ યુનિવર્સિટીઓમાંથી, અથવા તે તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત અથવા યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૩ હેઠળ ડીમ્ડ યુનિવર્સિટી તરીકે જાહેર કરાયેલ અન્ય કોઈપણ શૈક્ષણિક સંસ્થામાંથી મેળવેલ રસાયણશાસ્ત્ર અથવા માઈક્રોબાયોલોજી અથવા બાયો-કેમિસ્ટ્રીમાં સ્નાતકની પદવી ધરાવતો હોવો જોઈએ;

(૨) ભારતમાં કેન્દ્રીય અથવા રાજ્ય અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ સ્થાપિત અથવા સમાવિષ્ટ સરકાર માન્ય સંસ્થાઓ અથવા યુનિવર્સિટીઓમાંથી અથવા તે તરીકે માન્યતા પ્રાપ્ત અથવા યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટ્સ કમિશન અધિનિયમ, ૧૯૫૬ ની કલમ ૩ હેઠળ ડીમ્ડ યુનિવર્સિટી તરીકે જાહેર કરાયેલ અન્ય કોઈપણ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાંથી મેળવેલ લેબોરેટરી ટેકનિશિયન અથવા મેડિકલ લેબોરેટરી ટેકનિશિયન અથવા મેડિકલ લેબોરેટરી ટેકનોલોજીમાં ડિપ્લોમા અથવા મેડિકલ લેબોરેટરી

ટેકનોલોજીમાં પી.જી. ડિપ્લોમા અથવા એક વર્ષનો મેડિકલ લેબોરેટરી
ટેકનિશિયન તાલીમ અભ્યાસક્રમ અથવા લેબોરેટરી ટેકનિશિયન તાલીમ
અભ્યાસક્રમ પાસ કરેલ હોવો જોઈએ;
(૩) ગુજરાત મુલ્કી સેવા વર્ગીકરણ અને ભરતી (સામાન્ય) નિયમો,
૧૯૬૭ માં નિર્ધારિત કર્યા મુજબ કોમ્પ્યુટર એપ્લિકેશનનું પાયાનું જ્ઞાન
ધરાવતો હોવો જોઈએ અને
(૪) ગુજરાતી અથવા હિન્દી અથવા બંનેનું પૂરતું જ્ઞાન ધરાવતો હોવો
જોઈએ.”

૩.૩ સામાવાળા નં. ૨ – ગુજરાત પંચાયત સેવા પસંદગી બોર્ડ દ્વારા સોગંદનામું-
જવાબ દાખલ કરીને પિટિશનનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અન્ય
બાબતોની સાથે એ બાબત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે જ્યારે અરજદારો
દ્વારા ઓનલાઇન અરજીઓ કરવામાં આવી ત્યારે તેઓએ પોતાની અરજીઓમાં
જણાવ્યું હતું કે તેઓ પાયાની શૈક્ષણિક લાયકાત તરીકે માઈક્રોબાયોલોજીમાં
સ્નાતકની પદવી ધરાવે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તે આધારે
અરજદારોને તારીખ ૨૯મી જાન્યુઆરી, ૨૦૧૭ ના રોજ યોજાયેલી લેખિત
પરીક્ષામાં બેસવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, જે ઓનલાઇન અરજીઓને
ધ્યાને લેતાં કામચલાઉ પરવાનગી હતી. તારીખ ૦૯મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૭ ના રોજ
મેરિટ-ચાટી જાહેર કરવામાં આવી હતી. ચાટીમાં સમાવિષ્ટ ઉમેદવારોને
પ્રમાણપત્રો અને અન્ય વિગતોની ચકાસણી માટે રૂબરૂ બોલાવવામાં આવ્યા
હતા. દસ્તાવેજ ચકાસણી દરમિયાન, સત્તાવાળાઓના ધ્યાને આવ્યું કે અરજદારો

પૈકી કોઈપણ રસાયણશાસ્ત્ર અથવા માઈક્રોબાયોલોજી અથવા બાયો-કેમિસ્ટ્રીમાં સ્નાતકની પદવીની પાયાની શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા નહોતા. તમામ અરજદારો મેડિકલ ટેકનોલોજીમાં પોતાની બી.એસસી. ની લાયકાત ધરાવતા હતા. તેથી, અરજદારોની ઉમેદવારી રદ કરવામાં આવી હતી અને સામાવાળા – બોર્ડ દ્વારા તારીખ ૧૪મી માર્ચ, ૨૦૧૭ ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી આખરી પસંદગી યાદીમાં તેમના નામોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો ન હતો.

જ. અરજદારો તરફથી વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે અરજદારોને નિમણૂક પત્ર ન મળ્યો, ત્યારે પૂછપરછ કરતાં તેઓને મૌખિક રીતે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તેઓ રસાયણશાસ્ત્ર અથવા માઈક્રોબાયોલોજી અથવા બાયો-કેમિસ્ટ્રીમાં બી.એસસી. ધરાવતા ન હોવાથી, તેમને પાત્ર ગણી શકાય નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ઉપરોક્ત બાબત પર અરજદારોને અપાત્ર ગણવાનો સામાવાળાઓ તરફનો નિર્ણય ગેરકાયદેસર અને મનસ્વી હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે બી.એસસી. મેડિકલ ટેકનોલોજીના અભ્યાસક્રમમાં અને જાહેરાતમાં જણાવેલા વિષયોમાં સમાનતા હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સત્તાવાળાઓ પોતે સ્પષ્ટ નહોતા અને તેઓ દર વર્ષે પસંદગીના માપદંડો બદલતા રહ્યા હતા.

જ.૧ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે કોઈપણ સંજોગોમાં, અરજદારોએ અનુસ્નાતક કક્ષાએ માઈક્રોબાયોલોજીનો અભ્યાસ કર્યો હતો, તેથી તેઓ સ્નાતક કક્ષાએ માઈક્રોબાયોલોજી વિષયોનો અભ્યાસ કરનારાઓ કરતાં વધુ સારી

સ્થિતિમાં હતા અને તેઓ માઇક્રોબાયોલોજીનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી ચૂક્યા હોવાનું માનવામાં આવે છે અને તેમને પાત્ર ગણવાપાત્ર હતા. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલે જ્યોતિ કે.કે. વિરુદ્ધ કેરળ પબ્લિક સર્વિસ કમિશન [(2010) 15 SCC 596] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખીને એવી રજૂઆત કરી હતી કે નિર્ધારિત લાયકાત કરતાં ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતા કોઈપણ ઉમેદવારના કિસ્સામાં, ઉચ્ચ લાયકાત એ સ્પષ્ટપણે દર્શાવતી હોવી જોઈએ અથવા પૂર્વધારણા કરતી હોવી જોઈએ કે નીચલી લાયકાત પ્રાપ્ત કરવામાં આવી છે. સદર ચુકાદામાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સંબંધિત નિયમને સંકુચિત કરવો જોઈએ નહીં અને અલગ લાયકાત અપનાવી શકાય નહીં. જોકે, તે કેસમાં એક વૈધાનિક જોગવાઈ હતી જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે જગ્યા માટે નિર્ધારિત નીચલી લાયકાત પ્રાપ્ત કરવાની પૂર્વધારણા કરતી હોય તેવી ઉચ્ચ લાયકાતો પણ સદર જગ્યા માટે પૂરતી ગણાશે. પ્રસ્તુત કેસમાં તેવી પરિસ્થિતિ નથી. પ્રશ્ન એ છે કે શું અરજદાર ઉમેદવાર માઇક્રોબાયોલોજીમાં સ્નાતકની પાયાની પદવી ધરાવે છે કે કેમ.

જ.ર વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ એવી રજૂઆત કરી શક્યા હતા કે જોકે અરજદારો બી.એસસી. પદવીમાં જરૂરી લાયકાત ધરાવતા નહોતા, છતાં તેઓએ ઉદ્દેખ કર્યો હતો કે તેઓ આવી જરૂરિયાત ધરાવે છે અને જો તેઓએ ઓનલાઇન અરજી પત્રકમાં સાચી વિગતો દર્શાવી હોત, તો તેઓને લેખિત પરીક્ષા માટે પણ બોલાવવામાં આવ્યા ન હોત. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે જ્યારે હકીકતલક્ષી બાબત ધ્યાને આવી કે અરજદારો મેડિકલ ટેકનોલોજીમાં

બી.એસસી. ધરાવતા હતા અને રસાયણશાસ્ત્ર અથવા બાયો-કેમિસ્ટ્રી અથવા માઈક્રોબાયોલોજીમાં નહીં, ત્યારે તેઓ વિચારણા માટે પાત્ર નહોતા.

જ.૩ સામાવાળા નં. ૨ – ગુજરાત પંચાયત સેવા પસંદગી બોર્ડ (મૂળ અંગ્રેજીમાં ગુજરાત પબ્લિક સર્વિસ કમિશન) તરફથી વિદ્વાન વકીલે એ પાસા પર ભાર મૂક્યો હતો કે અરજદારોએ ઓનલાઈન અરજી મોકલતી વખતે ખોટી માહિતી રજૂ કરી હતી. તેમણે આ સંબંધેની સામગ્રી તરફ ધ્યાન દોરતાં વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે જો અરજદારોએ તેમના અરજી પત્રકમાં સાચી માહિતી આપી હોત, તો તેઓને કસોટી માટે બોલાવવા માટે પણ અપાત્ર ગણવામાં આવ્યા હોત. સામાવાળા નં. ૨ તરફથી વિદ્વાન વકીલે આ કોર્ટના **ગુજરાત પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિરુદ્ધ ડૉ. ડી.એસ. મારુ [2012 (3) GLR 1925]** ના ચુકાદાનો સંદર્ભ આપ્યો હતો જેમાં ગુજરાત એજ્યુકેશનલ સર્વિસીસ ક્લાસ-૨ (એડમિનિસ્ટ્રેટિવ બ્રાન્ચ) રિફ્રુટમેન્ટ રૂલ્સ, ૧૯૬૯ ના નિયમ ૩(બી) માં નિમણૂક માટેની જરૂરી લાયકાત તરીકે વૈધાનિક ભારતીય અથવા વિદેશી યુનિવર્સિટીમાંથી આર્ટ્સ, સાયન્સ, કોમર્સ, એગ્રીકલ્ચર અથવા લો માં સ્નાતકની પદવી હોવાનું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું. અરજદાર ગ્રામીણ વિજ્ઞાન (રૂલ સાયન્સ) માં સ્નાતકની પદવી ધરાવતા હતા જે સદર નિયમમાં નિર્ધારિત નહોતી. ડિવિઝન બેન્ચે ઠરાવ્યું હતું કે અરજદાર પાત્ર નહોતા અને વધુમાં એવું અવલોકન કર્યું હતું કે પદવીને સમકક્ષ ગણવા માટે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશો વાજબી નહોતા. સદર નિયમમાં, “અથવા સમકક્ષ પદવી” શબ્દસમૂહનો સમાવેશ

કરવામાં આવ્યો ન હતો. તેથી કોર્ટે એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે સદર પેટા-નિયમમાં દર્શાવેલ પદવીઓને સમકક્ષ પદવી ધરાવતી વ્યક્તિને કોઈ અધિકાર આપવાનો ધારાસભાનો ક્યારેય હેતુ નહોતો.

૪.૪ સામાવાળાઓ વતી આગળ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અગાઉ જાહેરાત નં. ૬/૨૦૧૩-૧૪ ના સંદર્ભમાં આ કોર્ટ સમક્ષ સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૧૧૬૪૭/૨૦૧૫ વિથ સંલગ્ન બાબતો દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે હેઠળ ગુજરાત પંચાયત સેવા પસંદગી બોર્ડ દ્વારા લેબોરેટરી ટેકનિશિયનની આ જ જગ્યા ભરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી. તે બાબતમાં, આ કોર્ટે નિર્દેશો જારી કર્યા હતા જેના અનુસંધાનમાં રાજ્ય સરકારે ડીન, બી.જે. મેડિકલ કોલેજ, અમદાવાદ, પ્રોફેસર અને વડા, માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગ, બી.જે. મેડિકલ કોલેજ, અમદાવાદ અને પ્રોફેસર અને વડા, માઈક્રોબાયોલોજી વિભાગ, જીએમઈઆરએસ મેડિકલ કોલેજ, સોલા, અમદાવાદની બનેલી નિષ્ણાતોની સમિતિની રચના કરી હતી. સદર સમિતિએ એવો અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે બી.એસસી. મેડિકલ ટેકનોલોજી અથવા એમ.એસસી. મેડિકલ ટેકનોલોજી એ પાયાની શૈક્ષણિક લાયકાત નહોતી અને સદર નિયમો હેઠળ જરૂરી લાયકાત બી.એસસી. માઈક્રોબાયોલોજી અથવા કેમિસ્ટ્રી અથવા બાયો-કેમિસ્ટ્રી હતી. તેથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજદારો, બેચલર ઓફ મેડિકલ ટેકનોલોજીની પોતાની પદવીના આધારે, પાત્રતાનો દાવો કરી શકે નહીં અને સદર લાયકાતને સમકક્ષ ગણવાપાત્ર નહોતી.

પ. કાયદાનો આ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે અદાલત પદવી અથવા લાયકાતની સમકક્ષતાના પ્રશ્નમાં પડશે નહીં. બેઝિક એજ્યુકેશન બોર્ડ, યુ.પી. વિરુદ્ધ ઉપેન્દ્ર રાય [2008 (3) SCC 432] ના કેસમાં, હકીકતો અન્ય બાબતોની સાથે એવી હતી કે ડિપ્લોમા ઇન એજ્યુકેશન (ડી.એડ.) ને અગાઉ બેઝિક ટીચર્સ સર્ટિફિકેટ (બી.ટી.સી.) ની સમકક્ષ ગણવામાં આવતું હતું પરંતુ પાછળથી તેની માન્યતા રદ કરવામાં આવી હતી. સામાવાળાઓનો કેસ એવો હતો કે તેઓ ડી.એડ. સર્ટિફિકેટના આધારે જરૂરી લાયકાત પૂરી કરતા હતા. તેઓએ ડી.એડ. ની માન્યતા રદ કરવાને પડકારી હતી અને સદર લાયકાતને બેઝિક ટીચર્સ સર્ટિફિકેટની સમકક્ષ ગણવાની માંગ કરી હતી. કોઈપણ રાહત આપવાનો ઇનકાર કરતાં, સુપ્રીમ કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે ડી.એડ. સર્ટિફિકેટને બી.ટી.સી. ની સમકક્ષ ન ગણવાનો નિર્ણય ઉત્તર પ્રદેશ સરકારનો નીતિવિષયક નિર્ણય હતો અને અદાલત આવા નિર્ણયમાં દખલ કરશે નહીં. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સમકક્ષતા આપવી કે પાછી ખેંચવી એ વહીવટી નિર્ણય છે. આવો નિર્ણય સંબંધિત સત્તાધિકારીના સંપૂર્ણ વિવેકાધિકાર હેઠળ રહે છે. અદાલતને આવી બાબતો સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી. એવું વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે સમકક્ષતાનો મુદ્દો નિષ્ણાતો દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે છે અને અદાલત આ પ્રકારની બાબતોમાં નિષ્ણાતતા ધરાવતી નથી.

પ.૧ આ સિદ્ધાંત ગુરુ નાનક દેવ યુનિવર્સિટી વિરુદ્ધ સંજય કુમાર કટવાલ [(2009) 1 SCC 60] ના કેસમાં પુનરોચ્ચારિત કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં એવું

અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે સમકક્ષતા એ એક ટેકનિકલ અને શૈક્ષણિક બાબત છે જે ગર્ભિત કે માની લીધેલી હોઈ શકે નહીં. એવું વધુમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે શૈક્ષણિક સંસ્થા અથવા યુનિવર્સિટી દ્વારા સમકક્ષતા સંબંધિત કોઈપણ નિર્ણય યોગ્ય રીતે પ્રસિદ્ધ કરાયેલા ચોક્કસ હુકમ અથવા ઠરાવ દ્વારા હોવો જોઈએ. જો કોઈ સત્તાધિકારી અથવા યુનિવર્સિટી કોઈ ચોક્કસ અભ્યાસક્રમને, તે કિસ્સામાં, પત્રાચાર અભ્યાસક્રમ અને દૂરપર્તી શિક્ષણ અભ્યાસક્રમને સમાન ગણવા ન માંગતી હોય, તો તે નીતિનો વિષય હતો જેમાં અદાલતો દખલ કરશે નહીં. સમકક્ષતાના પાસા સંબંધિત નીતિ એ એક શૈક્ષણિક બાબત હતી, તેમ જણાવવામાં આવ્યું હતું.

પ.ર એવી રજૂઆત કે રાજ્ય સરકારે અરજદારો દ્વારા ધરાવવામાં આવતી લાયકાતને સમકક્ષ ગણી હતી, તે અરજદારોના કેસને કોઈ આગળ લઈ જતી નથી કારણ કે પાત્રતાના ધોરણો નક્કી કરવાનું અને સમકક્ષતાના પ્રશ્ન પર નિર્ણય લેવાનું કામ દરેક સંસ્થા અથવા યુનિવર્સિટીનું છે. **રાજેન્દ્ર પ્રસાદ માથુર વિરુદ્ધ કર્ણાટક યુનિવર્સિટી અને અન્ય [AIR 1986 SC 1448]** ના કેસમાં, સમકક્ષતાના પ્રશ્ન પરનો કાયદો નીચેના શબ્દોમાં સંક્ષિપ્તમાં જણાવવામાં આવ્યો હતો,

“સમકક્ષતાનો પ્રશ્ન નક્કી કરવાનું કામ દરેક યુનિવર્સિટીનું છે અને યુનિવર્સિટીના નિર્ણય પર અદાલતે ચુકાદો આપવા બેસવું યોગ્ય રહેશે નહીં કારણ કે આ એવી બાબત નથી કે જેના પર અદાલત કોઈ

નિષ્ણાતતા ધરાવતી હોય. અભ્યાસક્રમો, વિષયવસ્તુ (સિલેબસ), અધ્યાપન અથવા શિક્ષણની ગુણવત્તા અને પરીક્ષાના ધોરણને ધ્યાને રાખીને રાજ્ય બહારની યુનિવર્સિટી દ્વારા લેવાયેલી કોઈપણ પરીક્ષા રાજ્યની અંદર લેવાયેલી પરીક્ષાની સમકક્ષ છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે યુનિવર્સિટી સૌથી વધુ યોગ્ય છે. આ એક શૈક્ષણિક પ્રશ્ન છે જેમાં અદાલતે યુનિવર્સિટી દ્વારા લેવાયેલા નિર્ણયમાં ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.”

(પેરા ૭)

૫.૩ તારીખ ૩૦મી એપ્રિલ, ૨૦૧૮ ના ચુકાદા અનુસાર નક્કી થયેલ શિવાંગી સનતકુમાર પોટા વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય જે સ્પેશિયલ સિવિલ અપિલકેશન નં. ૪૬૯૮/૨૦૧૮ છે, તેમાં પ્રશ્ન એ હતો કે શું અરજદાર દ્વારા ધરાવવામાં આવતી એમ.એ. (સમાજશાસ્ત્ર) ની પદવી મદદનીશ શ્રમ આયુક્ત, વર્ગ-૧ ની જગ્યા માટે નિર્ધારિત સોશિયલ વર્ક અથવા લેબર વેલફેરમાં માસ્ટર્સ ડિગ્રીની જરૂરિયાતની સમકક્ષ હતી કે કેમ. આ કોર્ટે સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓમાંથી ઉદ્ભવતા આ પ્રશ્ન પરના કાયદાની વિચારણા કરીને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું અને ઠરાવ્યું હતું,

“૬. સમકક્ષતાના પ્રશ્નને દરેક જગ્યાના સંદર્ભમાં સ્વતંત્ર રીતે ધ્યાને લેવાનો અને નક્કી કરવાનો રહે છે, કારણ કે દરેક જગ્યા સાથે તેની પોતાની ફરજોનું સ્વરૂપ જોડાયેલું હોય છે અને તેની કાર્યકારી વિશેષતાઓ હોય છે. કોઈ ચોક્કસ લાયકાત એક જગ્યા માટે સારી લાયકાત હોઈ શકે

છે, પરંતુ અન્ય જગ્યા માટે તે યોગ્ય ન પણ હોઈ શકે. સમકક્ષતાનો પ્રશ્ન એ દરેક કેસ મુજબ તે અનુસાર નક્કી કરવાનો એક વિશિષ્ટ (કસ્ટમાઈઝ્ડ) પ્રશ્ન છે. ઉપરાંત, એક રાજ્યમાં જાહેર સેવા આયોગ પદવીને સમકક્ષ ગણે છે તે કારણસર અન્ય રાજ્યમાં સેવા આયોગે પણ તેનું જ પાલન કરવું જોઈએ તેવી દલીલ કરવાનો કોઈ આધાર નથી. લાયકાત કે પદવી સમકક્ષ તરીકે લાગુ કરવી કે કેમ તે પ્રશ્ન નક્કી કરવાનું સામાન્ય રીતે દરેક સત્તાધિકારીનું કામ છે.”

પ.૪ શિવાંગી સનતકુમાર પોટા (સુપ્રા) ના કેસમાં વધુમાં એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું અને ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે,

“૬.૧ સમકક્ષ પદવી નક્કી કરવા અંગેના અને અદાલતો દ્વારા આવા પ્રકારના નિર્ણયોમાં દખલ ન કરવા અંગેના સિદ્ધાંતો શિક્ષણ ક્ષેત્રની સાથે-સાથે સેવા કાયદાના ક્ષેત્રમાં પણ સાચા છે. શૈક્ષણિક પ્રવેશ માટે અથવા સેવાની જગ્યાના સંદર્ભમાં સમકક્ષ લાયકાત નક્કી કરવી એ હંમેશા આ ક્ષેત્રના નિષ્ણાતો દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતી એક શૈક્ષણિક ક્વાયત છે. પ્રશ્નવાળી જગ્યા માટે કોઈ ચોક્કસ પદવી સુસંગત છે કે કેમ અને નિર્ધારિત જરૂરિયાત મુજબ કોઈ ચોક્કસ પદવીને સમકક્ષ ગણી શકાય કે કેમ તે નક્કી કરવાનું કામ નોકરીદાતાના અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે. લાયકાત તરીકે કોઈ પદવી અથવા લાયકાત અન્ય પદવીનો વિકલ્પ બની શકે કે કેમ તે નક્કી કરવાનું કામ અદાલતનું નથી. તેમજ આ ક્ષેત્રમાં

અદાલત પાસે શૈક્ષણિક સૂઝબૂઝ પણ નથી. નિર્ધારિત લાયકાત કરતાં કોઈ લાયકાત અથવા પદવીને સમકક્ષ ન ગણવામાં અનેક પરિબલો સુસંગત બને છે. પરિસ્થિતિ અનુસાર, શૈક્ષણિક સંસ્થા અથવા નિષ્ણાત નોકરીદાતા શ્રેષ્ઠ ન્યાયાધીશ હોવાનું કહી શકાય.”

૬. કોઈ ચોક્કસ પદવી અથવા અભ્યાસક્રમ અથવા લાયકાત અન્યની સમકક્ષ છે કે કેમ તે વિચારવાનું અને નક્કી કરવાનું કામ અદાલતનું નથી. તે શિક્ષણ, શૈક્ષણિક અથવા સેવા ન્યાયશાસ્ત્રના ક્ષેત્રમાં નીતિનો વિષય છે. આવા નિર્ણયોમાં દખલ ન કરીને ન્યાયિક સંયમ રાખવો જોઈએ. પ્રસ્તુત કેસમાં, ઉપર નોંધ્યા મુજબ નિષ્ણાત સમિતિ દ્વારા પણ આ પ્રશ્નની તપાસ કરવામાં આવી હતી. અદાલતે અપીલમાં બેસવાનું નથી. અદાલત દ્વારા સમકક્ષતાની જાહેરાત આપી શકાય નહીં.

૭. ઉપરોક્ત કારણો અને ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, અરજદારોને કોઈ રાહત આપી શકાય નહીં. પિટિશન ગુણદોષ વિનાની છે અને ફગાવી દેવામાં આવે છે. નોટિસ ડિસ્ચાર્જ કરવામાં આવે છે. વચગાળાની રાહત રદ કરવામાં આવે છે.

(એન.વી. અંજારિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

અનૂપ

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.